

Europeiska jordbrukstonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

ORBADEN I HÄLSINGLAND

ideell förening
c/o Malmberg
Orbadenvägen 29
820 11 VALLSTA

Förstudierapport

Insatser för utveckling av bygden kring Orbaden i Hälsingland

Förstudierapport

Insatser för utveckling av bygden kring Orbaden i Hälsingland

1. SAMMANFATTNING

I denna rapport sammanfattas resultatet av en förstudie som genomförts under juni 2016 – april 2017 rörande framtiden för Orbaden i Hälsingland. Studien har bland annat omfattat ett organiserat bygdesamråd för att utröna hur Orbaden och bygden däromkring bäst kan bli föremål för hållbar ekologisk, social, kulturell och ekonomisk utveckling och hur man därmed kan säkerställa en god miljö åt nuvarande och kommande generationer.

Rapporten redovisar en handlingsplan för att *dels* åstadkomma en metodisk kunskaps- och informationsutveckling (sammanfattning, se nedan s. 4), *dels* främja ett systematiskt förverkligande av ett antal, genom studien identifierade, särskilda investeringsprojekt (sammanfattning, se nedan s. 7).

2. BAKGRUND

Orbaden har sin särskilda prägel som badort, besöksort och bostadsort sedan 1920-talet. Men redan dessförinnan fanns i bygden, med dess natursköna läge utefter allfartsvägen i Ljusnans dalgång, månghundraåriga traditioner att välkomna besökare från när och fjärran. Det gamla gästgiveriet, Hälsingegården Gästgivars, bär syn för sägen.

I april 2016 grundades föreningen Orbaden i Hälsingland. Föreningen har från landsbygdsprogrammet 2014-2020 och Utveckling Hälsingebygden beviljats projektstöd till en förstudie med syfte att klargöra vilka insatser företag, föreningar och befolkning i bygden kring Orbaden anser viktiga för att bygden ska utvecklas.

Genom förstudien har föreningen sökt svar på frågan hur utveckling av bygden kan ske genom insatser som särskilt tillvaratar dess arv av hänsyn och samspel mellan natur och människohänder, som bjuder in till besök och vistelse i kulturlandskapet kring Orsjön och Kyrksjön och som främjar lärande och närproduktion i ett småskaligt och mångfaldigt näringsliv i bygden.

Målet med projektet är att ta fram en förstudierapport där insatser för utveckling av bygden finns beskrivna. Målet är också att skapa ett nätverk av företag och föreningar i bygden.

3. PROJEKTET

Projektet har resulterat i en handlingsplan som redovisas nedan i denna rapport. Dess innehåll bygger på det samlade resultatet från ett möte för bygdesamråd som hölls den 19 november 2016 på Hofvet i Vallsta. Bygdesamrådet utgjorde ett av huvudmomenten i arbetet med studien och resultatet därifrån har sedan sammanställts och bearbetats för slutrapportering. Inbjudan till mötet hade förberetts genom utdelning av flygblad till hushåll i Orbaden med omnejd under sommaren 2016. Alla som anmält intresse för föreningens verksamhet har därefter fått personlig inbjudan till samrådsmötet som samlade privatpersoner, föreningsrepresentanter och företagare från Orbaden med omnejd, inklusive närliggande orter såsom Arbrå, Undersvik och Järvsö. Även fritidsboende och personer med Orbaden som uppväxtort eller annan koppling till Orbaden fanns med. Uppslutningen var god; ett 40 tal personer deltog i samrådet och fler har visat intresse för uppföljande aktiviteter.

Deltagarna träffades under en eftermiddag och arbetade i en process som leddes av företaget Innotiimi med tema utgående från två frågeställningar:

”Vad är Orbaden för mig?”

”Vad vill jag att Orbaden ska vara?”

Frågorna besvarades i cirkulerande arbetsgrupper med tuschpenna på blädderblock. Vissa svar och förslag fick i det samlade resultatet mer uppmärksamhet än andra och de mest populära sorterades fram i ett särskilt arbetsmoment där deltagarna fick markera de förslag till insatser som var speciellt intressanta. De markerade förslagen har sedan fått högst prioritet vid det fortsatta arbetet med utformning av handlingsplanen som är avsedd att kunna hanteras ”dynamiskt”, dvs. förnyas och anpassas efter hand som insatserna kunnat förverkligas och stegvis utvärderas.

Den nu föreliggande handlingsplanen är med andra ord föränderlig och ska i första hand betraktas som en vägledning för det fortsatta arbetet. Inledningsvis har föreningen valt ut två huvudområden att fullfölja lokalt, nämligen *dels* ett vidgat kunskaps- och informationsarbete, *dels* arbete med särskilda investeringsprojekt. Det övergripande syftet är att mellan samhälle och näringsliv nå ett livaktigt samspel som stärker bygden kring Orbaden i dess egenskap av ort och besöksmål.

4. HANDLINGSPLAN

Handlingsplanens två huvudområden för de närmaste åren omfattar (1) kunskaps- och informationsinsatser som ökar Orbadens tillgänglighet som ort och besöksmål och (2) arbete med identifierade särskilda investeringsprojekt. Inget av dessa huvudområden kan betraktas helt självständigt. De föreslagna insatserna överlappar varandra i det gemensamma syftet att genom bygdesamverkan stärka Orbaden som ort och ett välkomnande besöksmål. Planen bygger på insikter som vidgats och förstärkts under arbetets gång: Varje enskild ortsbo, varje sommargäst, varje näringsidkare och varje tillfälligt besökande gäst spelar en avgörande roll för hur orten ska kunna utvecklas i önskad riktning mot ett hållbart och livaktigt samspel kring närproduktion, besöksnäring, fritidsliv och lärande i ett välkomnande lokalt samhällsliv med prägel av såväl kulturell kvalitet som social och biologisk mångfald.

Innehållet i handlingsplanens båda huvudområdena redovisas under p. 3.1 och 3.2 nedan. Genomförandet är avsett att ske efter hand som ekonomiska och andra förutsättningar är tillräckligt gynnsamma.

3.1 Kunskap och information

Sammanfattning

Planen syftar i denna del till lokal kunskaps- informations- och produktutveckling. Det kan åstadkommas genom att information om bygden samlas in och presenteras digitalt med hemsida, applikation för mobila enheter och uppdaterad turistkarta. Besökare till Orbaden ska på det sättet erbjudas en service och tillgänglighet som är gynnsam för bygdens utveckling.

Parallellt skapar de lokala aktörerna både enskilt och i samverkan unika produkter med natur- och kulturupplevelser som kan ”paketeras”, bland annat tillsammans med utbudet från Orbaden Spa & Resort.

Projektets målgrupp är dels lokala företag, föreningar och privatpersoner inom orten, dels natur- och kulturintresserade besökare. Service, värdskap och kvalitet är ledord som ska genomsyra projektets alla aktiviteter.

Hemsida med applikation och forskarkvällar

Orbaden har månghundraåriga traditioner med värdskap åt gäster som varit tillresande och genomresande. Sedan gammalt finns här en gästgivaranda och goda natur- och kulturförutsättningar för en utvecklad besöksnäring.

Som en samlade informationskälla skapas med denna utgångspunkt en gemensam hemsida att förses med tilltalande bilder, filmer och text. I samma syfte läggs grunden till en mobilapplikation ("app") med motsvarande innehåll.

Kulturhistoria och berättelser om bygden samlas in och dokumenteras i ett gemensamt projekt för bygdeforskning. Genom forskarkvällar fördjupas förankrings- och kunskapsarbete kring olika teman hämtade från bygdesamrådets samlade resultat. Företagare och närboende får mötas fysiskt för att utveckla nätverket och det så viktiga individuella ambassadörskapet. Kultur är ett intressant och grundläggande temaområde – det berör och engagerar, eftersom det för var och en i slutändan handlar om det egna livets historia. Kulturteman kan röra musiktraditioner, historia om trakten, bebyggelsehistoria, Gästgivars historia, Orbadens historia, släkter, anekdoter, matkulturen, festtraditioner etc.

Produktutveckling

Från forskarkvällarnas resultat skapas också möjligheterna till nya unika produkter för natur- och kulturupplevelser. Man utväxlar kunskaper om vad de lokala aktörerna har att erbjuda och tillsammans kan man hjälpas åt att utveckla egna och andras verksamheter till nya produkter och upplevelser för alla tider på året. I ett sådant samspel kan man också hjälpa till att kritiskt testa och förbättra varandras tjänster och produkter. Efter hand som kunskaperna växer arbetar man parallellt med att hitta och nå ut till den tänkta målgruppen via den egna hemsidan och andra medier och inte minst via ett gott ambassadörskap och "mun-mot-mun-metoden".

En del av arbetet blir att hitta samarbetspartners både inom och utanför Sverige. Ett sådant arbete gynnas av ett bra lokalt samarbetsklimat och främjar inte minst aktörernas utveckling av de egna verksamheterna, liksom värdet av gemensamma paketerbjudanden.

En central uppgift i arbetet blir också att utveckla ett organiserat system för stuguthyrning. Ett sådant system kan och bör utarbetas i samspel med bygdens aktivitetsarrangörer i en åretruntplan. Till denna del av planen hör också utarbetande av en ny turistkarta för Orbaden.

Övriga aktiviteter

Nedan listas ett antal tänkbara inslag i kunskaps- och informationsarbetet. Många av dessa inslag kan varken bestämmas eller detaljplaneras på förhand. Däremot ska förteckningen ses som en källa till utvecklingsbara idéer som finns till hands att förverkliga beroende på ekonomiska, lokala och personliga förutsättningar från tid till annan:

- Tematiserad bygdeforskning.
- Studie- och försöksarbete för odling av frukt och grönsaker.
- Föredrag av anlitade föreläsare i engagerande ämnen.
- Tillsättning av en webmaster för de kontinuerliga uppdateringarna av både hemsida och app under organiserade former.
- Gemensamma studieresor för vidareutveckling av nätverket och samarbete med affärspartners utanför orten.
- Årliga bygdesamråd för fortsatt fördjupning av det lokala samarbete och utbyte av resultat från forskarkvällarna.
- Tillsättning av projektledning som håller ihop och leder arbetet i enlighet med uppsatta mål, tidplan och planerade aktiviteter.
- Rekrytering av arbetsgrupp (primärt projektägaren) och övriga nödvändig/a aktör/er som behövs på det övergripande planet för professionellt och effektivt genomförande.

Finansiering

Enligt telefonmöte 27/1 och 31/1 med verksamhetsledaren för Leader/Utveckling Hälsingebygden, Ylva Olofsson är ovanstående projekttid mycket intressant. Projektet kan passa in i Leader-programmet under insatsområde 1, sysselsättning under urvalskriterierna 1,5 och/eller 1,7:

Urvalskriteriet 1,5 behandlar ämnet ”Utveckling av nya tjänster med lokala råvaror och produkter” och urvalskriteriet 1,7 behandlar ämnet ”Skapa fler besöksmål”

Via Utveckling Hälsingebygden kan man idag få högst 400 000:- i projektstöd för ett projekt mindre än 3 år. För ett projekt på 3 år eller mer kan högst 750 000:- i projektstöd sökas. Projektet kan få ut 100 % av det sökta beloppet

under förutsättning att stödberättigande kostnader finns med i beslutet man fått från Jordbruksverket. Däremot kan tak av summa projektstöd komma att ändras med tiden.

3.2 Särskilda investeringsprojekt

Sammanfattning

En lång rad investeringsprojekt är av gemensamt intresse för företag och boende på orten. Eftersom många av dem är svåra att finansiera inom ramen för enskilda företags ekonomi, bör möjligheterna till stödformer av olika slag utnyttjas. Detta förutsätter samordning, gemensam projektledning och frivilliga insatser från företag och enskilda.

Odling och kulturlandskapsvård

Odling och vård av kulturlandskapet står högt på många önskelista. Hit hör möjligheter till frilandsodling, växthusodling och/eller fruktodling, allt på ekologisk grund och i första hand för avsalu inom lokalsamhället.

Till landskapsvården hör betande djur, exempelvis får och alpäckor. Djurhållning har traditionellt varit en del av bygdeprofilen och kan tillsammans med odlingsprojekt åstadkommas genom samarbeten mellan olika lokala aktörer.

Centrum för Lärande (cfl) i Söderhamn har odlingsutbildningar som skulle kunna lämpa sig som steg på vägen för förverkligande av detta slags idéer. Kontaktperson: Uta Füllkrug, rektor på Cfl i Söderhamn, tel. 010-454 13 72.

Anläggningar

I denna del av planen berörs förutsättningarna för nya investeringar på orten. Genom bygdesamrådet har flera genomförbara förslag framkommit, exempelvis

- Belysning
- Skidlekplats
- Fler skidspår
- Åtgärder för att förhöja de första intrycken av orten
- Cykelbanor
- Cykelleder
- Gemensam skyltning
- Skyltade promenadstråk

- Ramp till stranden
- Kallbadhus
- Rutschbana
- Perrong med hållplats för tåg
- Vikingahuset
- Trappa i Åsbergsstupet
- Butik
- Fruktdling
- Växthus för närodling

Förslag av dessa slag kan alla bidra till att göra Orbaden och dess omgivning välkomnande för besökare och att skapa fler reseanledningar och upplevelser, men även till att skapa nya intressanta säljbara produkter: Kultur- och naturintresserade (förstagångs)besökare ska finna orten så fantastisk att man vill återvända och rekommendera den till vänner och anhöriga. Fler aktivitetsmöjligheter bidrar förstås också till ökad inflyttning och i det längre perspektivet även försörjningsmöjligheter. Därför är det viktigt att här arbeta mot en framtida besöksnäringssdrift och uppmärksamma vad investeringarna kan förväntas ge tillbaka.

Finansiering

Medel till investeringar från Landsbygdsprogrammet

Det finns medel för investeringar direkt från Landsbygdsprogrammet. Detta enligt information via telefonkontakt och mail under tiden 24/1- 30/1 med handläggare Håkan Sundelin på Länsstyrelsen Gävleborg. Håkan har också tagit del av listan på investeringsönskemål. Efter det har Håkan föreslagit följande länkar enligt nedan:

”Investeringar i småskalig infrastruktur”:

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/smaskaliginfrastruktur.4.6ae223614dda2c3dbc44fe6.html>

Här kan man få stöd för att bygga, förbättra eller utvidga småskalig infrastruktur på landsbygden. Syftet är att förbättra den småskaliga infrastrukturen och ge en ökad livskvalitet och en tryggare utomhusmiljö för de som bor där.

”Investeringar i rekreation och turism”:

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/rekreationochturism.4.6ae223614dda2c3dbc45449.html>

Här kan man få stöd för att till exempel skapa badplatser eller leder för vandring och cykling. Syftet med stödet är att skapa möjligheter till rekreation för allmänheten. Det ska också förbättra möjligheterna till turism i området.

Viktigt är att man då samlar upp några av investeringarna som sedan kan sättas in i ett gemensamt verksamhetsmässigt sammanhang. Fördelning ur landsbygdsprogrammets finansieringsmodell ser ut så här: 65 % från landsbygdsprogrammet, 25 % offentliga, t.ex. kommun och till sist 10 % privat finansiering. Privat finansiär kan vara en sponsor genom t.ex. ett eller flera företag.

Övrigt är att investeringen måste uppgå till minst 100 000:- . Online blankett och övrig nödvändig info finns under länkarna.

Kontaktperson:

Håkan Sundelin, länsstyrelsen Gävleborg, tel. 010-225 14 29 eller epost Hakan.sundelin@lansstyrelsen.se

Företagsstöd genom Utveckling Hälsingebygden

Här skulle det också kunna vara investeringsprojekt som kan kopplas till Utveckling Hälsingebygdens projektstöd för företag, beroende på projektets/investeringens storlek. Här kan företagen själva söka egna investeringsmedel. Från Utveckling Hälsingebygden kan max 200 000:- per projekt sökas för projektägare/företagare. Förutsättning för detta stöd är att företaget själva medfinansierar med hälften. För att se om det finns möjlighet till stöd till sitt projekt, bör man titta igenom Utveckling Hälsingebygdens lokala strategi:

<http://utvecklinghalsingebygden.se/media/uploads/2016/07/04/utvecklingsstrategi-leader-utveckling-halsingebygden.pdf>

Kontaktperson:

Ylva Olofsson, Leader/Utveckling Hälsingebygden tel 070-180 38 86

Investeringsstöd från Allmänna arvsfonden

Andra möjliga investeringsvägar kan vara arvsfonden, om det passar in på arvsfondens målgrupp. Målgruppen är barn-ungdomar och personer med funktionsnedsättning. Här pratar vi då huvudsakligen föreningar som projektägare. Investeringsprojektet ska vara nyskapande, det vill säga att det inte redan finns på orten. Oftast kräver arvsfonden kommunens medfinansiering i större investeringsprojekt. För projekt som är större än 500 000:- finns det all anledning att se över möjligheterna hos arvsfonden. Initiativtagare rekommenderas att i ett tidigt skede ta kontakt via telefon med handläggare på arvsfonden och lobba in sin ide.

Tel till arvsfonden: 08-700 08 41.

Stöd från Bollnäs kommun

Näringslivskontoret i Bollnäs är en särskilt viktig samarbetspartner för råd och stöd i företagsutvecklingen.

Kontaktpersoner:

Daniel Jansson, 0278-258 52 och Jenny Gustafsson 0278-258 60

5. PROJEKTRESULTAT

Handlingsplanen enligt denna rapport utgör grundläggande resultat av den genomförda studien.

Arbetet har därtill resulterat i en fortskridande nätverksutveckling mellan företag, föreningar och boende på orten och i bygden. Bland föreningar och företag som nu knutits samman på nätverksbasis för en systematiserad utveckling av Orbaden märks idag bland andra Orbaden Spa & Resort, Organic Smash, Orbaden Zip & Climb, Tur o Ton i Hälsingland, Scandinavian Wildwatch, Pensionat Vilan, Trollbo vandrarhem, Orbadens camping, Hälsingegården Gästgivar, Samsons, Bergaliv, Nytorps naturbruks-gymnasium, Tempo i Vallsta, föreningen Orbaden i Hälsingland, Åsbergets Cykelklubb, Vallsta SK, Stiftelsen Orbaden-Åsberget, Vallsta bygderåd och Orfabyns samfällighetsförening.

6. REFLEKTIONER OCH SLUTSATSER

Ett av de närmast aktuella målen för föreningen Orbaden i Hälsingland är att få fler medlemmar som sluter upp för de lokala gemensamma idéerna och som skulle kunna fortsätta arbetet på den inslagna vägen.

Projektets långsiktiga mål är att främja välbefinnande genom sysselsättning och försörjningsmöjligheter i bygden. Till de viktigaste uppgifterna för föreningen hör därför att *dels* främja det nuvarande näringslivet och *dels* söka kompletterande finansiering för kostnader och arbete som inte ryms inom företagsekonomiska eller ideella ramar, *dels* se till att utvecklingen sker med stor respekt för redan befintliga sociala, ekologiska och kulturella värden.

Bygdesamrådet har, liksom för- och efterarbete i projektet, gjort alldeles klart att det finns stora sociala, ekologiska, kulturella och ekonomiska värden att vinna genom lokalt samarbete på orten. Intresset bland närboende är stort och både föreningar och företag har utmärkta förutsättningar för förnyad utveckling inom ramen för de samarbetsprojekt som förstudien identifierat. Hela den kringliggande bygden har glädje av en sådan utveckling. Det finns mot den bakgrunden många goda skäl att fortsätta arbetet mot att göra Orbaden som ort till ett välkommande besöksmål och ett centrum för livskvalitet under alla tider på året.

Orbaden i april 2017

Orbaden i Hälsingland ideell förening genom dess styrelse:

Anders Nordlund

Dennis Malmberg

Maria Strömbäck Svärd

Staffan Michelson